ГЕНДЕР ТЕНГСИЗЛИК ИЖТИМОИЙ МУАММО СИФАТИДА.

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна
Муҳитдинова Дилдора Алишер қизи
“Оила ва Гендер” илмий-тадқиқот институти

Аннотация: *Тезисда гендер тенгсизликнинг қандай муаммо эканлиги, унинг моҳияти, келиб чиқиш сабаблари, келтириб чиқарадиган оқибатлари ва уни бартараф этиш учун кураш йўлларининг усуллари ҳақида мулоҳаза юритилади.*

Калит сўзлар: *гендер тенгсизлик, аёл ва эркак биологик жинс сифатида, иқтисодиёт, сиёсат, маданият, тиббий соҳа ва таълим, ижтимоий нормалар, ресурслар*.

Гендер тенгсизлиги – бу эркаклар ва аёллар ўртасидаги ресурслар, имкониятлар ва кучлардан тенгсиз фойдаланишда намоён бўладиган ижтимоий муаммодир[83]. У ҳаётнинг барча жабҳаларига, жумладан, иқтисодиёт, сиёсат, таълим, соғлиқни сақлаш соҳаларига таъсир кўрсатади. Бутун жамиятга салбий таъсир этади.

Муаммонинг моҳияти:

Гендер тенгсизлик деганда одамлар ўзларининг биологик жинс (эркак ёки аёл) туфайли ўз имкониятларни тўлиқ рўёбга чиқаришга тўсқинлик қилувчи чекловлар ва камситишларга дуч келишлари англашилади. Бу ўзини қуйидаги ҳолатларда намоён қилиши мумкин:

Иқтисодий соҳа:

Аёллар учун паст иш ҳақи,раҳбарлик лавозимларининг чекланганлиги, мартаба, кўтарилиш учун тенгсизлик - имкониятлар чекланганлиги[84].

Сиёсий соҳа:

Ҳокимиятда аёлларнинг кам вакиллиги, сиёсиё қарорлар қабу қилишда кам таъсир.

Ижтимоий соҳа:

Гендер стереотиплар, аёллар ва эркакларга нисбатан нохолис муносабат, ҳокимиятнинг турли соҳаларида гендер дискриминация.

Саломатлик:

Тиббий хизматдан чекланган фойдаланиш, репродуктив саломатлик соҳасида ва зўравонлик ва эксплуатация эҳтимоли юқорилиги.

Таълим:

Қизлар ва аёлларнинг таълим олишидаги тенгсизлик, касб танлашга нисбатан нохолис муносабат.

---

[83] The concept of agency as a new approach to measuring gender inequality// Woman in Russian society. 2022-09-30.-Вып.3С.108-117.-doi: 10.21064/WinRS/2022.37.Архивировано 7 июня 2023 года.

[84] Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. М.,Аспект пресс, 2000. Архирировано 25 декабря 2016 года.

Гендер тенгсизликнинг келиб чиқиш сабабларини:

Гендер тенгсизлик турли омилларнинг комбинацисидан келид чиқади:

Ижтимоий нормалар ва стереотиплар:

-аёллар ва эркакларнинг қандай бўлиши кераклиги, улар қандай рол ўйнаши кераклиги ҳақида ўрнатилган қоидалар[85].

Дискриминацион муассасалар:

-аёллар учун имкониятларни чекловчи қонунлар, сиёсат ва амалиётлар[86].

Патриархат тузилмалар:

-эркаклар имтиёзларга эга бўлган ҳокимия ва ҳукмронлик тузимлари.

Иқтисодий кучлар:

-эркаклар ва аёллар ўртасида ресурслар ва имкониятларнинг нотекис тақсимланиши.

Гендер тенгсизликларнинг оқибатлари:

Гендер тенгсизлик алоҳида шахслар ва бутун жамият учун жиддий салбий оқибатларга олиб келади:

Зўравонлик ва камситиш: зўравонлик, эксплуатация қилиш, эркинликларни бузиш хавфини оширади[87];

Ижтимоий муаммолар: ижтимоий муаммоларни кучайиши, турмуш даражасининг пасайиши, саломатлиа ва фаровонликнинг ёмонлашиши.

Ривожланишнинг секинлашуви: бутун жамиятни ривожланиш имкониятлари чекланади, инновацион салоҳият камаяди.

Муамони ҳал қилиш усуллари:

Гендер тенгсизликни бартараф этиш учун қуйидагилар зарур[88]:

-ижтимоий нормалар ва стереотиплпрни ўзгартириш, тенгликни тарғиб қилиш,ҳар икки жинс вакилларини ҳурмат қилиш руҳида тарбиялаш;

-ҳотин-қизлар ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган қонун ҳужжатларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

-таълим, бандлик ва сиёсий соҳаларда тенг имкониятларни таъминлаш;

-хотин-қизлар ташкилотлари ва ташаббусларини қўллаб-қувватлаш;

-қабул қилишда аёлларнинг иштироки учун шароитлар яратиш;

-гендер тенгсизлик муаммоси ҳақида хабардорликни ошириш (ахборот компанияларини ўтказиш);

-ресурс ва имкониятлардан тенг фойдаланишни таъминлаш, таълим, соғлиқни сақлаш,молиявий ресурслар;

---

[85] Бёрн Шон.Гендерная психология.The Social Psychology of Gender. – СПб.: Прайм-Еврознак,2002.-ISBN 9785938780194.

[86] Шевченко Л.А. Гендерная психология.Учебное пособие. –Харьков:.ООО «МИТ», 2004

[87] Воронцов Д.В. Гендерная психология общения. –ьРостов н/Д : Изд-во ЮФУ, 2008.

[88] Д.Мфйерс. Социальная психология – Social Psychology.- СПб,:Прайм-Еврознак, 2006.Архирировано 25 декабря 2016 года.

Шундай қилиб гендер тенгсизлик нафақат адолат масаласи, балки жамиятнинг барқарор ривожланишининг шартидир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1.Андреева Г.М. Социальная психология.Учебник для высших учебных заведений.М.:Аспект пресс, 2000. Архирировано 25 декабря 2016 года.

2.Шевченко Л.А. Гендерная психология.Учебное пособие. –Харьков: ООО»МИТ» , 2004.

3.Stoet and Geary. 2019.

4.Воронцов Д.В. Гендерная психология общения. – Ростов н/Д : Изд-во ЮФУ, 2008.

5.Бёрн Шон. Гендерная психология. The Socisl Psychology of Gender.-СПб.: Прайм-Еврознак,2002.-ISBN 97859387880194.

6.Д.Майерс. Социальная психология. Social Psychologiy.СПб.: Прайм-П-Еврознак.2006.Архирировано 25 декабря 2016 года.

7. Shavkatovna, T. M. (2021, June). THE IMAGE OF A BEAST IN THE WORK OF MY MOTHER. In Archive of Conferences (pp. 22-24).

8. Shavkatovna, T. M. (2024, June). NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK QARASHLAR. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE (Vol. 1, No. 6, pp. 3-7).

9. ZP, S. (2023). Social Transformations and Changes in The Minds of Women. Journal of Advanced Zoology, 44.

10. Shavkatovna, T. M., & Ruhshona, K. (2024, May). PEDAGOG-PSIXOLOGLARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS (Vol. 1, No. 5, pp. 17-22)

11. Shavkatovna, T. M. (2023). BO'LAJAK PEDAGOG VA PSIXOBO'LAJAK PEDAGOG VA PSIXOLOGLARDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV SIFATLARNING O'RNI LOGLARDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV SIFATLARNING O'RNI. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(3), 6-8.

12. LI, T., MN, A., & Shavkatovna, T. M. (2025). NUTQ BUZILISHLARINING KOMPLEKS KORREKSIYASI: LOGOPED VA OTA-ONANING HAMKORLIGI. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(6), 66-69.

13. Shavkatovna, T. M. (2024). ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G 'OYALAR, 1(3), 28-31.

14. Shavkatovna, T. M. (2024). INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH. MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS, 1(3), 337-340.
15. Сеитова, З. (2024). НАЛИЧИЕ ГЕНДЕРНО-УЩЕРБНЫХ СТЕРЕОТИПОВ В УСЛОВИЯХ ЮЖНОГО ПРИАРАЛЬЯ. Academic research in educational sciences, (3), 537-542.
16. Seitova, Z. P. (2022). ENSURING GENDER EQUALITY AS AN IMPORTANT DIRECTION OF REFORMS IN MODERN UZBEKISTAN. Academicia Globe: Inderscience Research, 3(12), 275-284.